

Sygn. akt III UK 45/16

POSTANOWIENIE

Dnia 26 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania K. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

o emeryturę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 października 2016 r.,

na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 25 listopada 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 25 listopada 2015 r. oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R., wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 9 czerwca 2015 r.

Przedmiotem postępowania było prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Sąd pierwszej instancji zmienił decyzję organu rentowego i przyznał wnioskodawcy K. P. prawo do świadczenia. Poza sporem było, że ubezpieczony w okresie od dnia 1 kwietnia 1974 r. do 30 czerwca 1990 r. wykonywał pracę traktorzysty w Spółdzielni Kółek Rolniczych w T.. Wnioskodawca poza pracami transportowymi wykonywał, posługując się ciągnikiem, również i prace polowe.

Sąd drugiej instancji argumentował, że ustawodawca dla celów związanych z nabywaniem uprawnień do emerytury w obniżonym wieku z uwagi na wykonywanie prac w warunkach szczególnych czy w szczególnym charakterze w treści art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych sformułował zakres podmiotowy jednoznacznie wskazujący przesłanki konieczne dla spełnienia kryterium świadczenia pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze określając, iż dotyczy ono zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne i otoczenia. Zdaniem Sądu drugiej instancji to kryterium jest zasadnicze na co wskazuje również norma zawarta w art. 32 ust. 4 ustawy, która w zakresie rodzaju prac, stanowisk i warunków prawa do emerytury przywołując między innymi ust. 2 art. 32 nakazuje stosowanie przepisów dotychczasowych. W takiej sytuacji prawidłowa wykładnia zapisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze wraz z jego załącznikiem musi uwzględniać kryterium „znacznej szkodliwości dla zdrowia”, „znacznej uciążliwości”, czy wreszcie wymogu wykazania „wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne i otoczenia”. Dokonywanie wykładni wykazów, w tym i zapisu zawartego pod pozycją 3 działu VIII wykazu A załącznika do rozporządzenia nie może pomijać wspomnianych kryteriów rangi ustawowej. A to w przekonaniu Sądu Apelacyjnego oznacza, iż nie można przy dokonywaniu kwalifikowania czynności wykonywanych w ramach stosunku pracy kierować się tylko przyporządkowaniem resortowym pracodawcy. Sąd Apelacyjny wskazał też, że uznawanie pełnej branżowości wykazów naruszałoby zasadę równości w traktowaniu osób w tej samej sytuacji. Powyższe oznacza, że prawidłowa wykładnia pojęcia pracy w szczególnych warunkach musi uznawać, iż jest nią każda praca wykonywana przy takim samym oddziaływaniu szkodliwych warunków niezależnie od branży jej świadczenia.

Zdaniem Sądu drugiej instancji powyższa uwaga oznacza w rozpoznawanej sprawie, że czynności wnioskodawcy podejmowane w ramach obsługi tego samego ciągnika zarówno w trakcie czynności typowo transportowych (przewóz materiałów i

surowców czy płodów rolnych), jak i czynności, w trakcie których do ciągnika były przyczepione urządzenia służące pracom rolnym, mogą być kwalifikowane poprzez pozycję 3 działu VIII wykazu A załącznika do rozporządzenia pomimo, iż pracodawca formalnie nie mieścił się w transportowym dziale gospodarki. Wnioskodawca wykonujący czynności kierowcy ciągnika zarówno w trakcie przewozu towarów jak i w czasie prac polowych był narażony na tożsame czynniki szkodliwe - hałas, drgania pojazdu, zapylenie, obsługa ciągnika wraz z przyczepionymi urządzeniami dodatkowymi. W rezultacie te specjalne warunki pracy kierowcy ciągnika spowodowały iż prace winny być zaliczone jako wykonywane w szczególnych warunkach niezależnie od transportowego, czy czysto rolniczego ich charakteru. Niewątpliwie bowiem kierowanie tego typu pojazdem z doczepionymi dodatkowymi urządzeniami stanowi o specyfice zatrudnienia ze wskazaniem na szkodliwość dla zdrowia, czy również jego uciążliwości połączonej z koniecznością zachowania wysokiego stopnia sprawności psychofizycznej przez wzgląd na bezpieczeństwo własne oraz otoczenia niezależnie od konkretnego miejsca świadczenia tej pracy. Wykonywanie tego typu pracy w środowisku narażenia na niekorzystne dla zdrowia czynniki wpływa w konsekwencji na obniżenie wydolności organizmu.

Skargę kasacyjną wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zarzucając wyrokowi naruszenie art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy emerytalnej w powiązaniu z § 4 ust. 1 oraz § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów w związku z wykazem A dział VIII pkt 3 zawartym w załączniku do w/w. rozporządzenia poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że praca kierowcy ciągnika jest pracą w szczególnych warunkach niezależnie od tego, czy była ona wykonywana w „transporcie i łączności”, czy też jako praca polowa, przy jednoczesnym rozstrzygnięciu przez Sąd Apelacyjny - we własnym zakresie, bez udziału biegłych - że praca traktorzysty wykonującego prace polowe jest pracą o takim samym stopniu szkodliwości, jak praca traktorzysty i kombajnisty wykonywana w „transporcie i łączności”.

Skarżący wniósł o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej jako oczywiście uzasadnionej, a to wobec rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego wskazanych w podstawie kasacyjnej, tj. art. 184 ust. 1 w związku z

art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. ustawy emerytalnej w związku z § 4 ust. 1 oraz § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z wykazem A dział VIII pkt 3 zawartym w załączniku do w/w. rozporządzenia, poprzez ustalenie prawa do emerytury wnioskodawcy, gdy nie spełniał on w dniu wejścia w życie ustawy, to jest w dniu 1 stycznia 1999 r. warunku posiadania co najmniej 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie spełnia wymogów uzasadniających jej przyjęcie do rozpoznania merytorycznego.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia wnoszonym w konkretnej, indywidualnej sprawie zakończonej wydaniem prawomocnego wyroku, wobec czego argumenty za potrzebą rozpoznania tak rozumianego środka zaskarżenia przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie mogą być oderwane od podstawy faktycznej i prawnej orzeczenia objętego skargą, jak również muszą być adekwatne do podstaw kasacyjnych, na których skarga została skonstruowana. Takie stwierdzenie jest wynikiem tego, że Sąd Najwyższy (poza uwzględnieniem z urzędu nieważności postępowania apelacyjnego) rozpoznaje skargę kasacyjną wyłącznie w granicach zaskarżenia oraz w granicach jej podstaw, będąc przy tym związanym ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c.). W tym kontekście wypada podkreślić, że organ rentowy, z jednej strony, nie zgłosił zarzutów dotyczących naruszenia przepisów postępowania, z drugiej zaś, uważa, że Sąd Apelacyjny bezpodstawnie ustalił, we własnym zakresie, bez udziału biegłych, że praca traktorzysty wykonującego prace polowe jest pracą o takim samym stopniu szkodliwości, jak praca traktorzysty i kombajnisty wykonywana w „transporcie i łączności”. W takich okolicznościach Sąd Najwyższy nie ma możliwości zanegowania wspomnianego ustalenia faktycznego, gdyż związany jest podstawami skargi, a co za tym idzie, wobec braku zarzutów dotyczących

przepisów postępowania, ustaleniami Sądu drugiej instancji. Konstatacja ta przesądza o tym, że oczywiste naruszenie podstawy skargi kasacyjnej organu rentowego jest problematyczne.

W uzupełnieniu trzeba wskazać, że poglądy Sądu Apelacyjnego składają się z dwóch części. W pierwszej, odpowiadają stanowisku reprezentowanemu przez Sąd Najwyższy, a w drugiej, niejako polemicznej, zmierzają do złagodzenia przyjętego przez Sąd Najwyższy zapatrywania. Dualizm ten nie zmienia tego, że Sąd drugiej instancji orzekł w zgodzie z interpretacją Sądu Najwyższego, a to, że „wzmocnił” swoją argumentację dodatkowymi racjami nie może samoistnie świadczyć o konflikcie z ugruntowaną praktyką orzecniczą.

Nie zmieniając tematu rozważań, należy przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego zasadniczą rolę w kwalifikowaniu prac w szczególnych warunkach, w świetle przepisów wykazu A, stanowiącego załącznik do tegoż rozporządzenia, przyznaje się charakterowi stanowiskowo – branżowemu. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach uprawniające do niższego wieku emerytalnego. Taki sposób kwalifikacji prawnej tychże prac nie jest dziełem przypadku. Specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu determinuje charakter świadczonych w nich prac i warunki, w jakich są one wykonywane, ich uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia. Nie można zatem swobodnie czy wręcz dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk z branżami, do których nie zostały one przypisane w tym akcie prawnym (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/98, LEX nr 518067; dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638; z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652 i z dnia 19 marca 2012 r., II UK 166/11, LEX nr 1171002). Idąc tym tokiem rozumowania Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13 (LEX nr 1467147), wydanym w stanie faktycznym podobnym do ustalonego w niniejszej sprawie, stwierdził, że o ile można się zgodzić, że prace transportowe wykonywane przez ubezpieczonego, jako kierowcę ciągników, można zaliczyć do prac w transporcie, a zatem do prac objętych działem VIII poz. 3 wykazu A mimo, że pracował on w spółdzielni rolniczej, a nie w przedsiębiorstwie transportowym, to nie ma żadnych

podstaw do potraktowania prac polowych, jako prac w transporcie. Wymienienie w wykazie A, dziale VIII pod pozycją 3 prac kierowców ciągników i kombajnów nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek zadaniach, a nie tylko transportowych. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce i rodzaj zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Nie można zatem uznać, że praca kierującego ciągnikiem jest zawsze pracą „w transporcie”, nawet jeżeli kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika prace polowe. Dla zakwalifikowania pracy kierowcy ciągnika, jako wykonywanej w warunkach szczególnych, istotne znaczenie ma to, czy była ona wykonywana w transporcie czy w ramach rolniczych prac polowych.

Rozważając kwestię możliwości zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach, okresu zatrudnienia ubezpieczonego w Spółdzielni Kółek Rolniczych, gdzie wnioskodawca wykonywał prace polowe, w tym orkę, sianie, koszenie, opryskiwanie, wywóz obornika, a ponadto usługi transportowe, nie można jednak tracić z pola widzenia ewolucji poglądów judykatury w kwestii możliwości odstępstwa od zasady stanowiskowo – branżowego charakteru prac w szczególnych warunkach, uprawniających do wcześniejszej emerytury. Przyjmuje się bowiem, że za wykonywaną w warunkach szczególnych należy uznać również pracę przyporządkowaną w załącznikach do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. do innego działu przemysłu niż ten, w którym jest ona świadczona, jeżeli stopień szkodliwości lub uciążliwości tego rodzaju pracy nie wskazuje żadnych różnic w zależności od branży, w której pracownik jest zatrudniony (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2014 r., I UK 314/13, LEX nr 1439383 i z dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13, LEX nr 1458817). Wypada podkreślić, że ów wyjątek od zasady stanowiskowo – branżowego dotyczy tylko tych sytuacji, gdy prace świadczone poza wskazanymi w załącznikach do rozporządzenia Rady Ministrów działach gospodarki są tożsame pod względem stopnia szkodliwości dla zdrowia z pracami wykonywanymi w branży, do jakiej zostały przypisane w wykazach A lub B (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2016 r., III UK 132/15, III UK 131/15, III UK 121/15, nie publikowane).

Analizując pierwszy z motywów, którym kierował się Sąd Apelacyjny, trudno uznać, że jest on sprzeczny z przedstawionym powyżej zapatrywaniem. Oznacza to, że Sąd drugiej instancji w oczywisty sposób nie naruszył wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa materialnego. W konsekwencji twierdzenie o ziszczeniu się przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie jest trafne.

Z przywołanych względów Sąd Najwyższy zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.